

MĖSOS VARTOJIMO POKYČIŲ IR JIEMS ĮTAKOS TURINČIŲ VEIKSNIŲ VERTINIMAS

Ovidija Eičaitė, Albertas Gapšys

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Viena iš maisto vartojimo krypčių, pastebimų per pastaruosius dešimtmečius daugelyje šalių, tarp jų ir Lietuvoje, – poslinkis link didesnio mėsos vartojimo. Mėsos vartojimo augimas daro neigiamą poveikį aplinkai ir yra nepalankus žmonių sveikatai. Siekiant pakeisti mėsos vartojimą, būtina analizuoti mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimo pokyčius ir nustatyti svarbiausius jiems įtakos turinčius veiksnius. Tyrimo tikslas – išanalizavus mėsos vartojimo pokyčius ir nustatčius juos sąlygojančius veiksnius, įvertinti mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių priklausomybę Lietuvoje. Straipsnyje pateikta mokslinių tyrimų, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai įvairiose šalyse ir nustatomi jiems įtaką darantys veiksniai, analizė. Išnagrinėti mėsos vartojimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2011 m. ir nustatytos juos nulėmusios pagrindinės priežastys. Įvertintas ryšių tarp mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių stiprumas Lietuvoje 1994–2010 m. laikotarpiu. Tyrime nustatyta, kad disponuojamos pajamos, medianinis amžius, nutukimo lygis, urbanizacijos lygis ir mėsos kainų indeksas yra reikšmingi veiksniai, pasižymi stipriu arba vidutinio stiprumo ryšiu su mėsos vartojimu Lietuvoje. Stipriausias teigiamas ryšys nustatytas tarp mėsos vartojimo ir disponuojamų pajamų.

Raktiniai žodžiai: jautiena, kiauliena, mėsa, paukštiena, vartojimas.

JEL kodas – Q110.

Įvadas

Per pastaruosius dešimtmečius maisto vartojimo modeliuose stebimi žymūs pasikeitimai. Viena iš ryškiausių krypčių – didėjantis mėsos ir jos produktų vartojimas. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (MŽŪO) statistikos tarnybos (FAOSTAT) duomenimis, 2009 m., palyginti su 1994 m., pasaulyje mėsos suvartojimas vienam gyventojui išaugo nuo 35,2 iki 41,9 kg, arba 19 proc. Per šį laikotarpį jis padidėjo daugelyje Europos šalių, tarp jų ir Lietuvoje. Mėsos suvartojimo padidėjimas Lietuvoje buvo didžiausias tarp visų šiuo metu ES-27 priklausančių šalių.

Neigiamas mėsos, ypač raudonosios, vartojimo augimo poveikis aplinkai yra pripažintas (FAO, 2006). Per didelis mėsos vartojimas yra nepalankus ir žmonių sveikatai (Walker, 2005), todėl mėsos vartojimo mažinimas yra viena iš maisto darnaus vartojimo krypčių (Kjærnes, 2010; Lefin, 2009), o mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimo kitimas – vienas iš pažangos, siekiant maisto darnaus vartojimo, rodiklių (OECD, 2001; ETC/SCP, 2010).

Daugelyje šalių gyventojų suvartojamas mėsos ir jos produktų kiekis yra žymiai didesnis už rekomenduojamą mitybos specialistų. Mokslininkai rekomenduoja, kad mėsos suvartojimas vienam gyventojui per dieną šalyse, kur gaunamos didelės pajamos (šiuo metu sudarantis 225 g), turėtų sumažėti, o šalyse, kur vyrauja mažos pajamos (50 g), – padidėti iki 90 g (tai sudarytų apie 33 kg per metus) (McMichael, 2007). Vartotojai turėtų būti skatinami vietoj jautienos ar kiaulienos rinktis paukštieną.

Siekiant pakeisti mėsos vartojimą, būtina analizuoti mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimo pokyčius ir nustatyti svarbiausius jiems įtakos turinčius veiksnius.

Tyrimo tikslas. Išanalizavus mėsos vartojimo pokyčius ir nustčius jiems įtakos turinčius veiksnius, įvertinti mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių priklausomybę Lietuvoje.

Tyrimas sudarytas iš 3 pagrindinių dalių. Pirmojoje pateikta mokslinių tyrimų, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai įvairiose šalyse ir nustatomi juos sąlygojantys veiksniai, analizė. Antrojoje – išnagrinėti mėsos vartojimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2011 m. ir nustatytos juos nulėmusios pagrindinės priežastys, o trečiojoje – įvertintas ryšių tarp mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių stiprumas Lietuvoje per 1994–2010 m. laikotarpį.

Tyrimo metodika. Vadovaujantis mokslinių tyrimų, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai įvairiose šalyse ir nustatomi šiems pokyčiams įtaką darantys veiksniai, rezultatais, atlikta vykdytų tyrimų ir mokslinės literatūros analizė. Nagrinėjant mėsos vartojimo pokyčius Lietuvoje 1994–2011 m. ir nustatant juos nulėmusias pagrindines priežastis, taikyta Lietuvos statistikos departamento ir FAOSTAT statistinių duomenų analizė ir sisteminimas. Siekiant įvertinti ryšių tarp mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių stiprumą Lietuvoje 1994–2010 m., naudota statistinė koreliacinė analizė. Visų veiksnių reikšmės nustatytos vadovaujantis Europos Sąjungos statistikos tarnybos (EUROSTAT), Pasaulio banko, Lietuvos statistikos departamento duomenų bazių informacija ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenimo tyrimo (2010 m.) duomenimis.

Tyrimo rezultatai

Tyrimai, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai ir nustatomi jiems įtakos turintys veiksniai. Pagal ekonomikos teoriją, pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos maisto produktų vartojimui, yra pajamos ir kainos. Augant pajamoms, daugiau pinigų bus išleidžiama maisto produktų pirkimui. Kylant tam tikro maisto produkto kainai, kitiems veiksniams nekintant, šio produkto vartojimas greičiausiai sumažės. Tyrimuose, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai ir nustatomi šiems pokyčiams įtaką darantys veiksniai, pajamos ir kainos analizuojamos kaip pagrindiniai veiksniai, nulemiantys mėsos paklausą. Nors šie veiksniai yra labai svarbūs, tačiau tik pagal juos vertinti mėsos paklausą nėra tikslu. Taigi mėsos vartojimą sąlygojančių veiksnių visuma papildoma socialiniais-ekonomineis ir demografiniais veiksniais (pvz., amžius, lytis, išsimokslinimas, socialinis sluoksnis ir kt.). Įvertinti visų paminėtų veiksnių įtaką mėsos vartojimui yra neįmanoma, todėl tyrimuose pasirinkti tik tam tikri ir vertinama jų įtaka mėsos arba atskirų jos rūšių vartojimui. Labai svarbūs yra ir vartotojų mėsos pirkimo elgsenai įtakos turintys veiksniai (pvz., skonis, kokybė, saugumas, patogumas, poveikis sveikatai, aplinkai, gyvūnų gerovė ir kt.).

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) tyrime „Namų ūkių vartojimas: tendencijos, poveikis aplinkai ir politiniai sprendimai“ (OECD, 2001) nagrinėjamos maisto vartojimo struktūros Austrijoje, Lenkijoje, Švedijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) 1970–1998 m., apibrėžiami šioms struktūroms

įtakos turintys ekonominiai, demografiniai, socialiniai ir kultūriniai veiksniai. Mėsos vartojimas vienam gyventojui per metus didėjo visose šalyse, išskyrus Lenkiją, kurioje dėl subsidijų vartotojams panaikinimo ir reformos gamybos sektoriuje XX a. 9 dešimtmečio pabaigoje pasikeitė mėsos gamyba ir pakilo mažmeninės kainos. Jautienos vartojimas mažėjo, o kiaulienos ir paukštienos – išaugo. Vartotojų susirūpinimas sveikata ir mityba bei paklausa patogumui buvo svarbiausi veiksniai, skatinę paukštienos, o taip pat įvairių rūšių mėsos skerdienuos dalių, iš kurių paruošti patiekalus užtrunka mažiau laiko, paklausą.

M. M. Haley (2001) analizavo mėsos vartojimo pokyčius JAV 1970–2000 m., kur mėsos vartojimas vienam gyventojui per metus JAV didėjo. Jautienos vartojimas mažėjo, o paukštienos – didėjo. Pagrindiniai veiksniai, nulėmę šiuos pokyčius – kainos (paukštienos kainos žemesnės), pasikeitę vartotojų prioritetai (paukštienos vartojimas palankesnis sveikatai) ir galimybės turėti daugiau laisvo laiko (paukštiena greičiau paruošiama).

M. H. Gossard ir R. York (2003) atliko tyrimą, kuriame, pasinaudodami duomenimis apie 1994–1996 m. gyventojų suvartotus maisto produktus JAV, nustatė, kad: vyrai, palyginti su moterimis, daugiau suvartoja mėsos, ypač jautienos; labiau išsilavinę, vyresni ir aukštesnio socialinio statuso gyventojai mėsos valgo mažiau; pajamos neturi įtakos mėsos suvartojimui, išskyrus jautieną (kuo pajamos didesnės, tuo daugiau jos suvartojama).

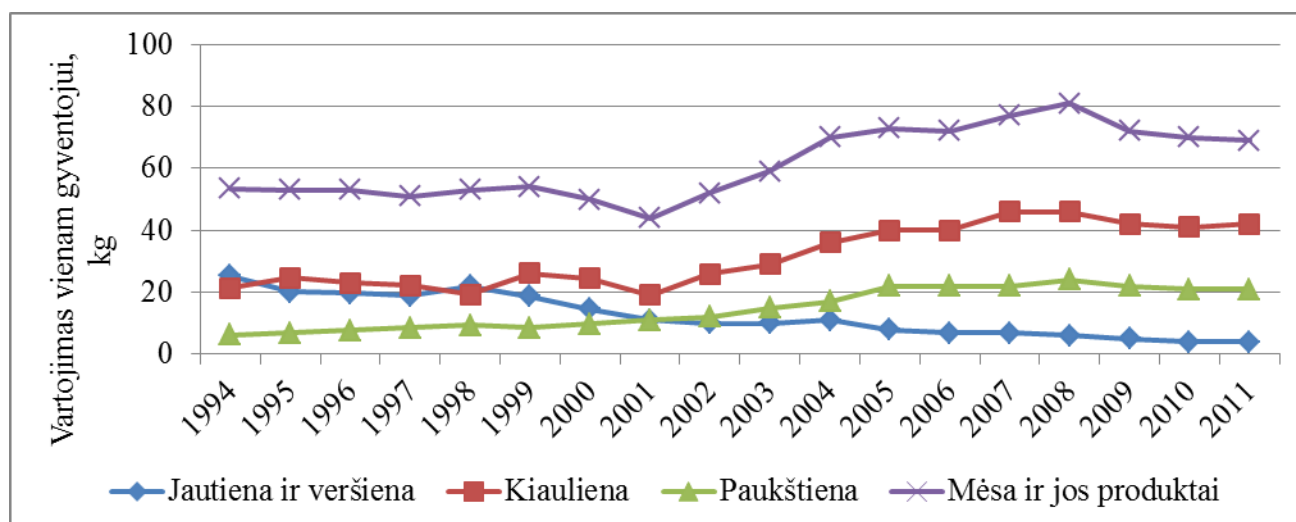
M. McCarthy ir kt. (2003) tyrė kiaulienos ir paukštienos vartojimui įtakos turinčius veiksnius Airijoje. Per 1980–2000 m. laikotarpį paukštienos vartojimas šalyje padidėjo 2 kartus iki 30 kg vienam gyventojui. Šį augimą galėjo nulemti vartotojų suvokimas, kad paukštiena yra tinkamesnė ir palankesnė sveikatai mėsos rūšis nei raudonoji mėsa, o taip pat mažos šios rūšies mėsos mažmeninės kainos ir greitas paruošimas. Kiauliena išliko labiausiai vartojama mėsos rūšis Airijoje – jos vartojimas sudarė apie 38 kg vienam gyventojui per metus. Vartotojų apklausos rezultatai parodė, kad, lyginant paukštieną ir kiaulieną, vartotojų nuomone, paukštiena yra skanesnė, tinkamesnė ir palankesnė sveikatai bei pigesnė, o kiauliena – saugesnė. Vartotojų požiūriai į paukštieną ir kiaulieną turėjo įtakos ketinimui vartoti šių rūšių mėsą. Paukštienos atveju svarbiausi vartotojų požiūrio veiksniai – poveikis sveikatai, valgymo malonumas, saugumas ir kaina, mažiau svarbūs – poveikis aplinkai ir gyvūnų gerovė. Kiaulienos atveju svarbiausi vartotojų požiūrio veiksniai – poveikis sveikatai, valgymo malonumas, saugumas ir gyvūnų gerovė, mažiau svarbūs – poveikis aplinkai ir kaina.

L. Kubíčková ir V. Šerhantová (2005) analizavo mėsos ir jos produktų vartojimo pokyčius Čekijoje 1989–2003 m. Per šį laikotarpį mėsos ir jos produktų vartojimas šioje šalyje ženkliai pasikeitė. Tam įtakos turėjo kainos ir veiksniai, nesusiję su kainomis. Antrinių duomenų analizė parodė, kad jautienos vartojimas mažėjo, o paukštienos – didėjo. Pagrindinis veiksnys, nulėmęs šiuos pokyčius – vartotojų gyvenimo būdo pasikeitimas, siekiant sveikiau maitintis. Apibendrinus vartotojų apklausos rezultatus patvirtinta, kad mėsos vartojimo pokyčius nulėmė vartotojų polinkis į sveiką gyvenimo būdą.

Europos teminio centro darnaus vartojimo ir gamybos klausimais (ETC/SCP) tyrime „Pažanga, siekiant darnaus vartojimo ir gamybos Europoje“ (ETC/SCP,

2011), kaip vienas iš darnaus maisto vartojimo rodiklių, analizuojamas atskirų mėsos rūšių vartojimo vienam gyventojui per metus kitimas senosiose ES-15 šalyse 1992–2009 m. ir naujosiose ES-12 šalyse 2003–2009 m. Per 1992–2009 m. laikotarpį ES-15 šalyse mėsos vartojimas vienam gyventojui per metus išliko santykinai stabilus. Paskutiniaisiais metais nežymiai išaugo paukštienos ir jautienos vartojimas. Mėsos paklausa išliko santykinai stabili, nežiūrint į tai, kad pajamos per šį laikotarpį nuolat augo, t. y. mėsos vartojimas nepriklausė nuo ekonominio augimo. 2009 m., palyginti su 2003 m., ES-12 šalyse jautienos vartojimas (2003 m. sudaręs mažiau kaip pusę ES-15 šalių suvartojimo, t. y. 9 kg), dar sumažėjo 50 proc. ES-12 šalių gyventojai per metus vidutiniškai suvalgė tik vieną ketvirtadalį jautienos kiekio, kurį suvalgė ES-15 šalių gyventojai. Ši kryptis greičiausiai buvo susijusi ne su didesniu sąmoningumu dėl raudonosios mėsos vartojimo neigiamo poveikio sveikatai arba aplinkai, o su aukštomis jautienos kainomis. Kiaulienos ir paukštienos vartojimas ES-12 šalyse išliko stabilus ir buvo beveik to paties lygio, kaip ir ES-15 šalyse.

Mėsos vartojimo pokyčiai Lietuvoje. Per 1994–2011 m. laikotarpį Lietuvoje mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimas vienam gyventojui per metus pasikeitė (pav.).

Pav. Mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimas vienam gyventojui per metus Lietuvoje 1994–2011 m., kg (FAOSTAT, Lietuvos Statistikos departamentas)

Pagrindiniai pokyčiai ir juos nulėmusios priežastys:

- per 1994–1997 m. laikotarpį mėsos vartojimas vienam gyventojui per metus sumažėjo nežymiai nuo – 53,5 iki 51 kg, arba 5 proc. Šiuo laikotarpiu, mėsos sektoriui persiorientuojant prie rinkos ekonomikos sąlygų, pasiūla mažėjo labiau nei paklausa. Dėl išaugusių kainų mėsos ir jos produktų pirkimas mažėjo. 1998–1999 m., augant gyventojų pajamoms, mėsos vartojimas pradėjo didėti. 2000–2001 m., mažėjus gyventojų pajamoms (Rusijos krizės pasekmės), mėsos vartojimas taip pat mažėjo. 2002–2007 m. Lietuvos ekonomika sparčiai augo. Didėjant gyventojų pajamoms, be to, sumažėjus kainoms dėl lengvatinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo (5 proc.) taikymo šviežiai ir atšaldytai mėsei nuo 2003 m., kuris galiojo iki 2009 m., mėsos vartojimas didėjo ir 2008 m. pasiekė didžiausią reikšmę – 81 kg vienam gyventojui. 2008 m., prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei ir sumažėjus gyventojų pajamoms,

mėsos vartojimas nukrito. 2009 m., palyginti su 2008 m., mėsos vartojimas sumažėjo 13 proc., 2010 m., palyginti su 2009 m. – 3 proc., 2011 m., palyginti su 2010 m. – 1 proc. 2011 m. Lietuvoje vienas gyventojas per metus vidutiniškai suvalgė 69 kg mėsos;

- daugiausiai Lietuvoje suvartojama kiaulienos, paukštienos ir jautienos. Per 1994–2011 m. laikotarpį jautienos vartojimas vienam gyventojui per metus sumažėjo nuo 25,4 iki 4 kg, arba 6,4 karto, o kiaulienos – padidėjo nuo 21,3 iki 42 kg, arba beveik 2 kartus, paukštienos – nuo 6,3 iki 21 kg, arba 3,4 karto. Jei 1994 m. mėsos vartojimo struktūroje jautiena sudarė 47 proc., kiauliena – 40 proc., paukštiena – 12 proc., tai 2011 m. – atitinkamai 6, 61 ir 30 proc. Lietuvos gyventojai jautienos vartojimą pakeitė į kiaulienos ir paukštienos vartojimą. Pagrindinė priežastis, nulėmusi šį vartojimo pasikeitimą – atskirų mėsos rūšių kainos. Jautienos kainos, palyginti su kiaulienos ir paukštienos kainomis, buvo žymiai aukštesnės. Paukštienos vartojimo augimą, ypač per pastarąjį dešimtmetį, galėjo nulėmti ir pasikeitę vartotojų mitybos prioritetai, susiję su susirūpinimu sveikata.

Analizuojant mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimą Lietuvoje per 1994–2011 m. laikotarpį, žymiausi pokyčiai nustatyti 1994–2009 m. Paskutiniaisiais metais mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimas išliko santykinai stabilus. Vertinant mėsos vartojimo pokyčius maisto darnaus vartojimo požiūriu, teigiama kryptis yra ta, kad šalies gyventojai mažiau valgė jautienos ir daugiau paukštienos. Neigiama kryptis – palyginti didelis bendras mėsos, ypač kiaulienos, vartojimas. Šią neigiamą kryptį patvirtino ir Nacionalinės sveikatos taryba, kuri savo 2011 m. pranešime „Lietuvos sveikatos programa: rezultatai ir išvados“ (Lietuvos ..., 2011) pažymėjo, kad nuo 1997 m. kas penkeri metai vykdomų Lietuvos gyventojų faktiškos mitybos bei mitybos ir gyvensenos įpročių tyrimų duomenimis (1997, 2002, 2007 m.), šalies gyventojai per daug vartojo mėsos ir jos produktų, ir ši tendencija išliko per visą 1997–2007 m. laikotarpį.

Mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių priklausomybės vertinimas Lietuvoje. Siekiant įvertinti mėsos vartojimo ir jam įtakos turinčių kai kurių veiksnių priklausomybę, tyrime analizuojami šie ekonominiai, socialiniai ir demografiniai veiksniai: 1) disponuojamos pajamos vienam gyventojui per metus, Lt); 2) mėsos kainų indeksas; 3) medianinis amžius (tai į dvi skaičiumi vienodas jaunesnių ir vyresnių gyventojų grupes visuomenę skirianti amžiaus riba; kuo šis rodiklis didesnis, tuo visuomenė senesnė); 4) gyventojų skaičiaus pokytis, proc.; 5) urbanizacijos lygis, proc.; 6) su gyventojų sveikata susijęs rodiklis – kūno masės indeksas (šiam tyrime naudojamas rodiklis – gyventojų, kurių kūno masės indeksas viršija 30 (šie žmonės laikomi nutukusiais), skaičius, palyginti su visų šalies gyventojų skaičiumi, proc.).

Per 1994–2010 m. laikotarpį Lietuvoje disponuojamos pajamos ir mėsos kainų indeksas padidėjo. Medianinis amžius kiekvienais metais didėjo, o gyventojų skaičius – mažėjo. Urbanizacijos lygis keitėsi labai nežymiai: 1994–2006 m. mažėjo, o nuo 2007 m. pradėjo augti. Per minimą laikotarpį nutukusių vyrų ir moterų dalis padidėjo.

Ryšų stiprumas vertinamas, atliekant koreliacinę analizę. Koreliacijos koeficientų reikšmingumas tikrinamas, apskaičiuojant Stjudento kriterijaus (t) reikšmes.

Apskaičiuota t reikšmė turi būti didesnė už t lentelinę reikšmę, t. y. $|t_{\text{apskaičiuotas}}| > t_{\text{ribinis}}$, kai $t_{\text{ribinis}} = 2,131$). Atliktos koreliacinės analizės ir reikšmingumo įvertinimo rezultatai pateikti 1 lentelėje.

Lentelė. Ryšių tarp mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių stiprumo įvertinimas

Mėsos vartojimui įtakos turintys veiksniai	Koreliacijos koeficientai	Studento kriterijaus reikšmė ($t_{\text{apskaičiuotas}}$)
Disponuojamos pajamos	0,883	7,282
Mėsos kainų indeksas	0,497	2,218
Medianinis amžius	0,810	5,357
Gyventojų skaičiaus pokytis	-0,038	-0,147
Urbanizacijos lygis	-0,603	-2,924
Nutukimo lygis	0,720	4,024

Mėsos vartojimas tiesiogine priklausomybe yra susijęs su disponuojamomis pajamomis, mėsos kainų indeksu, medianiniu amžiumi ir nutukimo lygiu, atvirkštine priklausomybe – su urbanizacijos lygiu. Stipri koreliacija nustatyta tarp mėsos vartojimo ir disponuojamų pajamų ($r = 0,883$), o taip pat tarp mėsos vartojimo ir medianinio amžiaus ($r = 0,810$). Augant gyventojų pajamoms ir senstant visuomenei, mėsos vartojimas didėjo. Palyginti stiprios koreliacijos tarp mėsos vartojimo ir nutukimo lygio ($r = 0,720$) nustatymas nereiškia, kad mėsos vartojimas sukelia nutukimą, tačiau riebių mėsos produktų vartojimas yra susijęs su kūno masės indekso didėjimu. Vidutinio stiprumo koreliacija nustatyta tarp mėsos vartojimo ir urbanizacijos lygio ($r = -0,603$), o taip pat tarp mėsos vartojimo ir mėsos kainų indekso ($r = 0,497$). Atvirkštinės priklausomybės tarp mėsos vartojimo ir urbanizacijos lygio nustatymas rodo, kad gausenės mėsos vartojimas nebuvo susijęs su urbanizacijos lygio augimu. Suaugusių Lietuvos gyventojų faktiškos mitybos bei mitybos ir gyvenamosios įpročių tyrimo (Suaugusių ..., 2007) duomenimis, kaimo gyventojai, palyginti su miesto gyventojais, vartoja mėsos daugiau. Visi šie veiksniai – disponuojamos pajamos, medianinis amžius, nutukimo lygis, urbanizacijos lygis ir mėsos kainų indeksas – yra reikšmingi, nes $|t_{\text{apskaičiuotas}}| > t_{\text{ribinis}}$. Tarp mėsos vartojimo ir gyventojų skaičiaus pokyčio koreliacijos praktiškai nėra ($r = -0,038$), ir šis veiksnys nėra reikšmingas, nes $|t_{\text{apskaičiuotas}}| < t_{\text{ribinis}}$. Gyventojų skaičiaus mažėjimas neturėjo įtakos mėsos vartojimui.

Tyrimė mėsos vartojimo ir ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių priklausomybė Lietuvoje vertinama, analizuojant antrinius duomenis. Šių duomenų nepakanka, siekiant įvertinti kitus mėsos ir ypač atskirų jos rūšių vartojimui įtakos turinčius veiksniai. Todėl, atliekant tyrimus ateityje, tikslinga analizuoti pirminius duomenis. Svarbu yra nustatyti, kokią įtaką mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimui turi šalies gyventojų išsimokslinimas, socialinis sluoksnis, amžiaus grupės. Šių tyrimų rezultatai parodytų, kurios gyventojų grupės vartoja daugiausiai tam tikros rūšies mėsos ir kurios – mažiausiai. Svarbu yra nustatyti ir vartotojų mėsos pirkimo elgsenai įtakos turinčius veiksniai. Nustačius šiuos veiksniai ir darant poveikį jiems, gyventojai gali pakeisti mėsos vartojimą.

Išvados

1. Viena iš maisto vartojimo krypčių, pastebimų per pastaruosius dešimtmečius daugelyje šalių, tarp jų ir Lietuvoje, yra poslinkis link didesnio mėsos vartojimo. Maisto darnaus vartojimo požiūriu per didelis mėsos, ypač raudonosios, vartojimas yra vertinamas nepalankiai. Todėl mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimo kitimas yra vienas iš pažangos, siekiant maisto darnaus vartojimo, rodiklių.

2. Tyrimų, kuriuose nagrinėjami mėsos vartojimo pokyčiai ir nustatomi jiems įtakos turintys veiksniai įvairiose šalyse, analizė parodė, kad daugeliu atveju vartotojai jautienos vartojimą pakeitė į paukštienos vartojimą. Šiam pasikeitimui įtakos turėjo kainų skirtumai (paukštienos kainos žemesnės), paklausa patogumui (paukštiena greičiau paruošiama) ir vartotojų susirūpinimas sveikata (paukštiena palankesnė sveikatai).

3. Nagrinėjant mėsos vartojimo pokyčius Lietuvoje 1994–2011 m., nustatyta, kad labiausiai mėsos vartojimas padidėjo per 2001–2008 m. laikotarpį, t.y. išaugo nuo 44 iki 81 kg vienam gyventojui per metus. Paskutiniaisiais metais mėsos vartojimas išliko santykinai stabilus ir sudarė apie 70 kg. Vertinant mėsos vartojimo pokyčius maisto darnaus vartojimo požiūriu, teigiama kryptis yra ta, kad šalies gyventojai mažiau valgė jautienos ir daugiau paukštienos, o neigiama kryptis – palyginti didelis bendras mėsos, ypač kiaulienos, vartojimas.

4. Vertinant mėsos vartojimo ir pagrindinių ekonominių, socialinių ir demografinių veiksnių priklausomybę Lietuvoje per 1994–2010 m. laikotarpį, nustatyta, kad disponuojamos pajamos, medianinis amžius, nutukimo lygis, urbanizacijos lygis ir mėsos kainų indeksas yra reikšmingi veiksniai, pasižymi stipriu arba vidutinio stiprumo ryšiu su mėsos vartojimu. Stipriausias teigiamas ryšys nustatytas tarp mėsos vartojimo ir disponuojamų pajamų. Atliekant tyrimus ateityje, tikslinga nustatyti, kokią įtaką mėsos ir atskirų jos rūšių vartojimui turi kiti socialiniai-ekonominiai ir demografiniai veiksniai (gyventojų išsimokslinimas, socialinis sluoksnis, amžiaus grupės), o taip pat vartotojų požiūriai ir įsitikinimai (pvz., poveikis sveikatai, aplinkai, gyvūnų gerovė ir kt.).

Literatūra

1. Europos Sąjungos Statistikos tarnybos (EUROSTAT) duomenų bazė. – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> [2012 12].
2. Grossard, M. H., York, R. (2003). Social Structural Influences on Meat Consumption // Human Ecology Review. Vol. 10. No. 1.
3. Haley, M. M. (2001). Changing Consumer Demand for Meat: The U.S. Example 1970–2000. – http://www.ers.usda.gov/media/293605/wrs011g_1_.pdf [2012 12].
4. Household Food Consumption: Trends, Environmental Impacts and Policy Responses (2001). – Paris: Organization for Economic Co-operation and Development.
5. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos statistinių duomenų bazė. – <http://faostat.fao.org/> [2012 12].
6. Kjærnes, U. (2010). Sustainable Food Consumption. Some Contemporary European Issues. – Oslo: National Institute for Consumer Research.
7. Kubičková, L., Šerhantová, V. (2005). Analysis of changes in meat and meat products consumption in the Czech Republic in the past ten years // Agricultural Economics (AGRICECON). No. 9.
8. Lefin, A. L. (2009). Food Consumption and Sustainable Development: An Introduction. – Ottignies: Institut pour un Développement Durable.

9. Lietuvos statistikos departamento duomenų bazė. – <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1440> [2012 12].
10. Livestock's Long Shadow: Environmental Issues and Options. (2006). – Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
11. McCarthy, M., O'Reilly, S. O., Cotter, L., de Boer, M. (2004). Factors Influencing Consumption of Pork and Poultry in the Irish Market // *Appetite (APPET)*. Vol. 43. Issue 1.
12. McMichael, A., Powles, J. W., Butler, C. D., Vauy, R. (2007). Food, livestock production, energy, climate change and health. – http://www.academia.edu/790223/Food_livestock_production_energy_climate_change_and_health [2012 12].
13. Nacionalinės sveikatos tarybos metinis pranešimas 2011. Lietuvos sveikatos programa: rezultatai ir išvados. (2011). – Vilnius: Valstybės įmonė Seimo leidykla „Valstybės žinios“.
14. Pasaulio banko duomenų bazė. – <http://databank.worldbank.org/> [2012 12].
15. Progress in Sustainable Consumption and Production in Europe (2011). – Copenhagen: European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production.
16. Suaugusių Lietuvos gyventojų faktiškos mitybos bei mitybos ir gyvenamosios įpročių tyrimas. – http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Mityba_ir_fizinis_aktyvumas/Mityba/Suaugusiųjų_mityba.pdf [2012 12].
17. Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamosios tyrimas, 2010. (2011). – Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Spaudos namai.
18. Towards a Set of Indicators on Sustainable Consumption and Production (SCP) for EEA reporting. (2010). – Copenhagen: European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production.
19. Towards more sustainable household consumption patterns. Indicators to measure progress (1999). – Paris: Organization for Economic Co-operation and Development.
20. Walker, P., Rhubart-Berg, P., McKenzie, S., Kelling, K., Lawrence, R. (2005). Public health implications of meat production and consumption // *Public Health Nutrition*. No. 8 (4).

THE EVALUATION OF CHANGES IN MEAT CONSUMPTION AND FACTORS AFFECTING THESE CHANGES

Ovidija Eičaitė, Albertas Gapšys
Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Summary

One of the food consumption trends observable over the past decades in many countries, including Lithuania, is the move to a higher consumption of meat. Growth in meat consumption has significant environmental and health consequences. In order to change meat consumption, it is essential to analyze changes in meat and different types of meat consumption and identify factors affecting these changes. The aim of this research – after analyzing changes in meat consumption and identifying factors affecting these changes, to evaluate the dependence between meat consumption and main economic, social and demographic factors in Lithuania. The analysis of studies which examined changes in meat consumption in different countries and identified factors affecting these changes is presented. The changes in meat consumption in Lithuania in 1994–2011 are examined and main reasons causing these changes are determined. The strength of the relations between meat consumption and main economic, social and demographic factors is estimated in Lithuania during the period of 1994–2010. It was found that disposable income, median age, obesity rate, urbanization level, meat price index are significant factors and had the strong or medium relations with meat consumption in Lithuania. The strongest positive relation was between meat consumption and disposable income.

Key words: beef, pork, meat, poultry, consumption.

JEL code – Q110.